

12e JAARGANG

NUMMER 9

OKTOBER 1976

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

*Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.*

Th. Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postgiro 307695

OVER EEN PROFESSOR EN OVER EEN HAVENSTAKING

Professor dr. H. van Maarseveen, hoogleraar in het staatsrecht aan de Erasmus-universiteit van Rotterdam, heeft dezer dagen een belangwekkende uitspraak gedaan. Hij zei:

"De vakbeweging moet vaker wetsovertreedster zijn. Ze moet bewust wetten durven breken. Haar vernieuwingsdrift eist dat van haar. De hang naar veranderingen in de samenleving komt immers steeds in konflikt met de bestaande wetten. In die gevallen moet de vakbeweging het aandurven om niet te gezagsgetrouw te zijn. De wetten in Nederland zijn er namelijk voor de behoudzuchtigen...."

Bijna even interessant als de uitspraak zelf - waarop we aanstonds nog terugkomen - zijn de omstandigheden waaronder zij werd gedaan. Prof. Van Maarseveen verklaarde dit in een gesprek met een redakteur van een Nederlands vakbondsblad en zijn woorden stonden afgedrukt in "Bondig".

"Bondig" is een nieuw blad, één van de vele gloednieuwe vakbondsbladen die eind augustus van de pers zijn gekomen. Het ontstaan van de F.N.V. oftewel de Federatie Nederlandse Vakbeweging heeft namelijk ook consequenties gehad voor de vakbondspers. De tot dan toe bestaande, afzonderlijk door het N.V.V. of het N.K.V. uitgegeven bladen zoals bijvoorbeeld respectievelijk "De Vakbeweging" (NVV) of "Ruimzicht" (NKV) hebben opgehouden te bestaan en inplaats daarvan ontvangen de lezers nu "De Vakbondskrant van Nederland" in hun bus. En wat voor de organen van de centrales geldt, dat geldt al evenzeer voor de organen der aangesloten bonden.

"Bondig" is het orgaan van de voedingsbonden FNV en het vervangt de vroeger door de moderne en de katholieke bond uitgegeven bladen "Voeding" en "Servio". In het eerste nummer - van de eerste september 1976 - zette het de opvatting van prof. Van Maarseveen zijn lezers maar meteen als kost voor.

We hebben er - eerlijk is eerlijk - wél even van ópgekeken. Wat had,

zo vroegen we ons af, het wel te betekenen, dat door een vakbond aandacht werd geschonken aan een dergelijk standpunt, dat zo duidelijk een kritiek inhield op de praktijk van de vakbeweging? We herinnerden ons nog maar al te goed welke houding de Industriebond van Arie Groenevelt aannam na het beruchte vonnis van mr. Stheeman in Amsterdam. We herinnerden ons evenzeer de houding van Groenevelt c.s. na 't in Haarlem gewezen vonnis in het korte geding over de hoogoven-staking. Hadden we hier het eerste symptoom van een soort van "bezinning" onder de ogen? Zou de vakbeweging....?

De mening van de Rotterdamse professor, zo wilde het ons voorkomen, was voor de vakbeweging - om even in de stijl van de voedingsindustrie te blijven - een gerecht dat haar zwaar op de maag moest liggen. Zijn standpunt nodigde als het ware uit tot een principiële discussie, tot bespreking van een aantal fundamentele vragen die allemaal verband hielden met het wezen van de vakbeweging en het wezenlijk karakter van de wetten.

In de door "Bondig" naar aanleiding van het gesprek met prof. Van Maarseveen gepubliceerde beschouwing wordt niets, maar dan ook werkelijk niets in die geest aangetroffen. De lezer verneemt nog, dat "professor Van Maarseveen vindt dat de vakbeweging niet te gemakkelijk akties moet opzouten omdat ze zo nodig democratisch wil funktioneren in een democratische samenleving", maar dat is dan ook werkelijk alles. Voor de rest is het een volle pagina beslaande stuk gevuld met een tekst die men met de beste wil van de wereld niet anders kan interpreteren dan als een grove en smakeloze poging om professor Van Maarseveen belachelijk te maken.

O zeker, hij wordt nog wel uitvoerig geciteerd, maar niet meer over de vakbeweging. En telkens volgen er dan tussen de citaten over staatsrecht en politiek kursief gedrukte stukjes die alleen maar de indruk kunnen vestigen, dat je prof. Van Maarseveen nauwelijks serieus kunt nemen.

"De Rotterdamse professor is altijd goed voor een paar sappige uitspraken", schrijft "Bondig", dat zijn boeken "voor de buitenstaander Onleesbaar" noemt, hem op een andere plaats als "wat schlemielig" beschrijft en op weer een andere plaats zegt, dat hij "bijna een prof uit een stripverhaal" lijkt, "een streepjesstropdas in wit, zilver en grijs, een verschijnsel uit andere tijden...."

Ons protest tegen een dergelijke schets van de hoogleraar, waarbij de vervaardiger zich er uiterst zorgvuldig van onthoudt op diens woorden in te gaan, betekent natuurlijk allerm minst dat wij ons met hem of zijn opvattingen solidoriseren. Er valt, menen wij, op zijn woorden wel het een en ander af te dingen.

In de eerste plaats: als prof. Van Maarseveen stelt, dat de "vernieuwingsdrift van de vakbeweging" van haar eist dat zij, waar nodig, als wets-overtreder optreedt, dan vragen wij ons in gemoede af over welke "vernieuwingsdrift" hij het toch wel heeft en bij welke gelegenheid daarvan ooit iets is gebleken. Wat wij telkens en telkens weer van de vakbeweging hebben gekonstateerd is dit, dat zij de s c h i j n van een vernieuwingsdrift op zich tracht te laden. De eis, die de hoogleraar aan de vakbeweging stelt is niet op de werkelijkheid, maar op de schijn gebaseerd.

Prof. Van Maarseveen houdt ten onrechte deze schijn voor het wezen. Daardoor van de wijs gebracht, vertelt hij vervolgens wat de vakbeweging zijns inziens zou m o e t e n doen, in plaats van - als dienaar van de wetenschap - te verklaren, waaróm de vakbeweging handelt zoals zij doet. Het klinkt radikaal om te zeggen, dat de vakbeweging niet "te gezagsgetrouw" dient te zijn, maar het is in onze ogen zo radikaal niet. Een werkelijk ra-

dikale kritiek op de vakbeweging legt bloot waaróm zij gezagsgetrouw is en waarom zij, als instelling van de burgerlijke maatschappij, noodzakelijkerwijze zo moet zijn.

Waarom, zo kan men zich afvragen, start een nieuw vakbondsblad zijn eerste nummer met een uitspraak van een professor, dat zij wat minder gezagsgetrouw moet zijn? Terwille, beweren wij, van dezelfde schijn waarvan de bewuste hoogleraar het slachtoffer blijkt. De gang van zaken na het vonnis te Haarlem of na het vonnis van mr. Stheeman heeft het prestige van de vakbeweging een deuk gegeven. De reputatie dient dus een beetje te worden opgevijseld, maar dan wel op een manier waaraan géén konsekwenties zijn verbonden. Zo'n uitspraak van een hoogleraar - in het staatsrecht nog wel - die je in één adem via een badinerende, spottende schrijftrant weer haastig afzwakt, is daarvoor voortreffelijk geschikt.

Natuurlijk zou men zich gemakkelijk een andere methode kunnen voorstellen. Deze bijvoorbeeld, dat de vakbeweging in de praktijk eens liet zien, dat ze toch minder gezagsgetrouw is dan waarvoor ze wordt gehouden. Maar hó. Iets dergelijks is natuurlijk juist ónvoorstelbaar omdat de vakbeweging nu eenmaal is wat ze is. Op het geduldige papier van een vakbondsblad kun je afdrukken wat je wil, maar het werkelijke leven is keihard en gedooft geen sprookjes. Het werkelijke leven ontmaskert deze op een onbarmhartige wijze. Of niet soms?

Wie het tegendeel gelooft lette eens op hetgeen er - in het werkelijke leven - gebeurde op precies dezelfde dag dat het bewuste nummer van het blad "Bondig" van de pers kwam. We bedoelen de houding, die de vakbeweging aannam tegenover de aktie van de havenarbeiders in Amsterdam en Rotterdam.

Op 26 augustus wees minister Boersma van sociale zaken met grote beslistheid de looneisen van de havenwerkers van de hand. Daarop braken er in Nederlands twee grootste havens spontaan akties uit en meteen gaf de vakbeweging te kennen, dat zij daar niet achter kon gaan staan.

Op 1 september verspreidde de vervoersfederatie van NVV en NKV een manifest, waarin het heette:

"Het is in onze parlementaire democratie thans niet mogelijk om als Vervoersfederatie op te roepen tot en leiding te geven aan akties van welke aard ook..."

De schone zin was een schoolvoorbeeld van juist die houding die door de Rotterdamse professor gekapitteld werd.

In het manifest van de Vervoersfederatie stond nog meer. "Het Centraal Bedrijfsgroepenbestuur", zo las men er,

"stelt vast dat alle binnen de Vervoersfederatie ten dienste staande middelen om het gestelde doel te bereiken zijn gebruikt".

Inderdaad. Alle binnen de Vervoersfederatie ten dienste staande middelen. Dat is volkomen juist en het is ook precies waar het om gaat. Prof. Van Maarseveen zou er eens over moeten nadenken. Er staat met zoveel woorden: andere, het overheidsgezag trotserende middelen kān de vakbeweging niet hanteren. Zij beschikt er eenvoudig niet over. Wie er wēl over beschikt dat is de arbeidersklasse zelf.

Het laatste beweren wij niet zómaar, nee we hebben het voor onze ogen gezien terstond nadat mr. Stheeman zijn berucht vonnis had uitgesproken.

De arbeiders deden toen, wat de Industriebond niet kón doen: ze staakten en ze bereikten in twee dagen wat de onderhandelaars van de bond in maandenlang voortslepende gesprekken niet in staat waren geweest te bereiken. Dat kwam doordat de als een eenheid optredende metaalarbeiders vele malen sterker bleken dan de metaalbond.

Het was voor alle arbeiders een duidelijke les. Desondanks bazelde de vervoersbond in september j.l. dat

"ondanks de te verwerken bittere pil de eenheid binnen de vakbeweging bewaard dient te blijven, opdat krachtiger dan ooit de stem uit de haven blijft klinken."

Je zou zo zeggen, dat de stem uit de havens nooit krachtiger zou kunnen klinken dan wanneer alle havenarbeiders - gelijk in Amsterdam het geval was - het werk neerleggen om kracht bij te zetten aan hun eisen. De kracht van een dergelijk optreden was al twee keer gebleken, namelijk na het vonnis van Stheeman en enkele jaren terug bij de Rotterdamse havenstaking. Maar nee. De vakbeweging verklaart zonder blikken of blozen, dat de grootste kracht van de havenarbeiders niet is gelegen in hun eenheid, maar in de eenheid binnen de vakbeweging, die zojuist heeft moeten toegeven dat zij bij de onderhandelingen niets heeft kunnen bereiken, dat zij niet voldoende sterk was om Boersma op de knieën te krijgen.

"Begrip" voor de "wilde" aktie, zo werd in het manifest - en later ook nog weer eens in het blad "Onderweg", het nieuwe orgaan van de vervoersfederatie - verklaard, had de vakbeweging wel. Of om het nauwkeuriger te formuleren, met dezelfde nauwkeurigheid die de federatie zelf aan de dag legde: Zij had begrip voor de teleurstelling. Begrip voor of van de aktie had de vakbeweging niet. Zij k a n gewoonweg geen begrip opbrengen voor de kracht van het zelfstandig arbeidersoptreden, zij heeft er eenvoudig geen flauw benul van dat arbeiders er gewoon toe genoopt worden de bestaande wetten te doorbreken omdat zij, in tegenstelling tot de vakbeweging, nu eenmaal niet gebonden zijn door "de spelregels van onze parlementaire democratie".

"De spelregels van de parlementaire democratie". Jawel, letterlijk zó werd het gezegd in nummer 2 van "Onderweg" van 9 september. De parlementaire democratie werd daar ook inderdaad "onze" democratie genoemd. Onze? Van de vakbeweging dan. Dat het niet de democratie van de arbeiders is, dat heeft niet enkel prof. Van Maarseveen betoogd, dat bewees ook de staking, gelijk het al door vele vroegere stakingen bewezen was. Maar Van Maarseveen beging de dwaling de vakbeweging en de arbeiders als één en hetzelfde te beschouwen. De arbeiders én de vakbeweging weten allebei wel beter.

=====

R E K T I F I K A T I E

In het vorige nummer van "Daad en Gedachte" zijn door een technische storing in het stukje ter herdenking van onze gestorven vriend Theo van den Heuvel, helaas twee regels door elkaar gedrukt. Het zijn de vijfde en zesde regel van onderen op pag. 5. De gehele zin moet aldus luiden: "Als hij zijn mond open deed trof hij gewoonlijk de spijker op de kop en bleek bovendien zijn kennis en belezenheid."

O U D E W I J N I N N I E U W E Z A K K E N

Sedert het ontstaan van de oude arbeidersbeweging, hebben zich daarin splitsingen voltrokken. Altijd ontstond er wel een oppositionele stroming, die vond dat de leiders of te laks of niet radikaal genoeg waren. Het was geen zeldzaamheid dat de leiders er van werden beschuldigd verraad te hebben gepleegd aan de idealen of doelstellingen van de partij. Zo ontstond hier in Nederland uit de Sociaal Democratische Bond (van Domela Nieuwenhuis) in 1894 de Sociaal Democratische Arbeiders Partij (SDAP). De "twaalf apostelen" die de SDAP oprichtten, vonden nu juist niet dat de Sociaal Democratische Bond te laks was, maar integendeel dat de Bond te radikaal was. Uit de SDAP trad in 1909 de radikale stroming en vormde een eigen partij onder de naam Sociaal Democratische Partij (SDP), die na de Russische revolutie van 1917 de naam aannam van Communistische Partij Holland (CPH). Daarna hebben we nog gekend de Revolutionair Socialistische Partij (RSP), de Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij (RSAP), de Onafhankelijke Socialistische Partij (OSP) en noem maar op wat er meer nog allemaal aan partijen en partijtjes heeft bestaan.

Niet alleen op het gebied van de partij was het schering en inslag, dat zich splitsingen voordeden, maar ook op het terrein van de vakbeweging kwam dat regelmatig voor. Hoeveel nieuwe vakbondjes hebben we in de loop der jaren niet gekend, vakbondjes die heel vaak werden opgericht omdat een deel der leden geen vertrouwen meer had in de leiders en dan maar een nieuwe bond ging oprichten met "goede" leiders. Natuurlijk viel later altijd weer te konstateren, dat de nieuwe partij of de nieuwe vakbond wezenlijk niet van de oude verschilde. De praktijk wees steeds weer uit dat elke nieuwe partij feitelijk net zo "oud" was als die waaruit zij was ontstaan; bleek dat al die oude en nieuwe partijen in wezen slechts deel waren van de bestaande burgerlijke maatschappij, met een burgerlijke structuur en dat ze zich stuk voor stuk "de enige juiste voorhoede van het proletariaat" achtten. Zij hadden echter geen van allen een ander doel dan de heersende machten van het kapitaal te vervangen door de macht van hun partij. Geen van die partijen streefde naar arbeidersmacht. Nee, de partij moest de macht veroveren. Wel natuurlijk met de hulp van de arbeidersklasse, maar die moest vooral geen eigen macht krijgen.

Met de nieuwe vakbondjes lag het al niet anders. Ook daar werd in de praktijk steeds weer bewezen, dat ook zij na slechts zeer korte tijd hetzelfde waren als de oude, namelijk "verkoopinstituten" van de waar arbeidskracht. Het belang van de arbeiders moest altijd wijken voor het belang van de organisatie.

Natuurlijk, ze bestaan nog de sociaaldemokratische, de bolsjewistische, trotskistische, maoïstische en al die andere partijen en partijtjes. Wel heeft de praktijk bewezen, dat het allemaal (ondanks alle goede bedoelingen) arbeidersvijandige organisaties zijn, die met de wezenlijke strijd van de arbeidersklasse niets te maken hebben en niets méér vrezen dan de zelfstandige strijd van het proletariaat, maar dat schijnt bepaalde lieden er toch niet van te weerhouden nog maar weer eens met een "nieuwe" voorhoede van het proletariaat op de propfen te komen. Zo is er enkele jaren geleden de Internationale Kommunistische Stroming (IKS) opgericht, die in verschillende landen haar aanhangers heeft.

Wie mocht menen, dat de IKS lering heeft getrokken uit de lessen van

de historie komt bedrogen uit. Uit haar geschriften als bijvoorbeeld "Internationalisme" en "Internationale Revue" blijkt zonder meer dat zij alle concurrerende partijen en partijtjes "kontra-revolutionair" vindt en zichzelf de enige en juiste "voorhoede van het proletariaat" waant.

Het lezen van de geschriften van de IKS zou een gemakkelijke bezigheid zijn als het in feite niet zo'n in-droevige zaak was. Het gemakkelijk zit hem dan in het feit, dat deze stroming blijk geeft slechts zeer matig op de hoogte te zijn van de geschiedenis der oude arbeidersbeweging, doch alles naar voren brengt met een bravour en een waanwijsheid, die zijn weerga niet kent. Daarnaast spreekt zij zichzelf in haar geschriften regelmatig tegen ook. In-droevig is het, dat deze mensen, die, daarvan zijn we wel overtuigd, met de beste bedoelingen bezielde zijn, zoveel tijd en energie besteden aan opvattingen, die tot een tijdperk behoren, die reeds meer dan een halve eeuw achter ons ligt.

Zo af en toe zou men denken, dat de IKS toch wel iets van de nieuwe tijd heeft begrepen en door heeft dat de strijd tussen de bezittende en de uitgebuite klasse een belangenstrijd is en geen ideologische. Die indruk krijg je onwillekeurig wanneer je het volgende leest:

"De arbeidersklasse streeft echter niet naar het uiteindelijke doel van haar gevecht uit idealisme, geleid door een goddelijke ingeving. Indien zij haar kommunistische taken opneemt, dan is dat omdat de materiële voorwaarden waarin haar rechtstreekse strijd zich afspeelt haar er tenslotte toe dwingen, gezien elke andere strijdvorm tot een ramp leidt," 1)

Natuurlijk, erg duidelijk is het niet, maar er valt toch zeer zeker uit te lezen, dat de arbeidersklasse niet strijdt uit idealistische overwegingen, doch door de materiële belangen ertoe wordt gedwongen. Ook zonder "klassebewustzijn" en "politieke klaarheid" kunnen de arbeiders vanzelfsprekend voor hun materiële belangen opkomen. En die strijd voor materiële belangen zal zich steeds verbreden en verdiepen, met als resultaat, dat de eindstrijd zal gaan om het bezit van het produktieapparaat.

De IKS weet echter blijkbaar zelf niet wat ze in het bovenstaande citaat heeft gezegd, want ergens anders wordt gezegd:

"Vermits de enige wapens van de arbeidersklasse haar bewustzijn en organisatie zijn, moet er een voortdurend debat in de klasse gevoerd worden om tot een zo helder mogelijke politieke klaarheid te komen en elke verwarring te bestrijden." 2)

Hier geen belangenstrijd meer, maar een strijd gevoerd uit klassebewustzijn en politieke klaarheid.

't Is natuurlijk het goede recht van de IKS om zich de enige en juiste voorhoede van het proletariaat te achten. Ook mag zij rustig denken, dat zij de aangewezen organisatie is om de klasse de weg te wijzen en leiding te geven aan haar strijd. Maar dan moet zij niet de schijn willen wekken dat zij iets nieuws vertegenwoordigt door te praten over een strijd

1) "Internationale Revue", nummer 1, april 1976, pag. 21.

2) "Internationalisme", nummer 5, juni 1976, pag. 16.

van de klasse uit materiële overwegingen. Want daarmee is ook de volgende uitlating volkomen in strijd. Die luidt aldus:

"Als meest bewuste fraktie van de klasse moeten de kommunisten (bedoeld wordt natuurlijk de kommunisten van de IKS - D. & G.) haar de weg vooruit tonen door als slogan te nemen: Revolutio-
naireren aller landen verenigt u". 3)

Wij vragen ons wel af hoe de klasse de weg vooruit getoond kan worden door alle revolutionairen te verenigen, of alleen maar door dit als leus aan te heffen. Zouden de christelijke, de sociaal-demokratische en bolsjewistische arbeiders nu zomaar ineens de weg vooruit zien, wanneer de IKS deze leus aanheft? Een wel heel naieve veronderstelling van zulke "bewuste revolutionairen".

Wat wij van de IKS gelezen hebben is in één woord een verhaal van tegengestelde opvattingen. Met de grootste beslistheid wordt beweerd, dat de arbeidersklasse tot politieke klaarheid moet komen, wil haar strijd resultaten hebben. Ergens anders wordt dan weer beweerd, dat dat helemaal niet nodig is. Zo heeft de IKS het natuurlijk ook over de Russische revolutie van oktober 1917. Daarvan wordt gezegd:

"Het voorbeeld van de oktoberrevolutie in Rusland is hier zeer verhelderend. Hoe kan men het anders verklaren dat ongeletterde arbeiders (zoals het merendeel van hen toen was) zo vastbesloten de problemen konden stellen en kollektieve oplossingen voorstelden? Wanneer men daarentegen de oplossingen bekijkt die door andere lagen van de bevolking, zoals bijvoorbeeld de boeren, worden naar voren geschoven, dan ziet men dat hun voornaamste onmiddelijke eis de herverdeling van de grond was, d.i. een individuele oplossing: ieder zijn lapje grond, het land voor degene die het bewerkt." 4)

Dat gaat ons verstand te boven. Eerst moet de arbeidersklasse bewust gemaakt worden en moet ze tot politieke klaarheid komen en zo maar opeens ziet de IKS, dat ook ongeletterde arbeiders, die van klassebewustzijn en politieke klaarheid geen kaas gegeten hebben, met oplossingen komen. Let wel, niet de "onontbeerlijke" partij kwam met oplossingen, maar de ongeletterde arbeiders. En na het bovenstaande, waarin de oplossingen van de "ongeletterde arbeiders" worden gesteld tegenover de "individuele oplossingen" van de boeren, zou men eigenlijk verwachten, dat de IKS geen goed woord meer over zou hebben voor de bolsjewistische partij van Rusland. Immers die wist niet alleen niet met oplossingen te komen (die moesten van ongeletterde arbeiders komen), maar de bolsjewiki namen ook nog de leus van de boeren over. Ook de bolsjewistische partij van Rusland hief tijdens de revolutie de leus aan: "Het land aan de boeren". Maar de konsekwentie daaruit trekt de IKS dan weer niet. Integendeel: in "Internationaal Revue" wordt zeer lovend over die bolsjewistische partij geschreven. Daar zegt de IKS:

3) "Internationalisme", nummer 5, juni 1976, pag. 41.

4) Idem, pag. 19.

"Als wezenlijk deel van de revolutionaire linkerzijde die zich losgemaakt heeft uit de IIe Internationale, heeft de bolsjewistische partij, door haar duidelijke politieke stellingen samen-gevat in de ordewoorden 'omvorming van de imperialistische oorlog in een burgeroorlog', 'vernietiging van de burgerlijke staat' en 'alle macht aan de sovjets', alsook door haar beslissende deelname aan de oprichting van de IIIe Internationale een fundamentele bijdrage geleverd aan het revolutionair proces en zij vertegenwoordigde dan ook, op dat ogenblik, een waarachtige voorhoede van het proletariaat." 5)

Het is de IKS natuurlijk niet bekend, dat de bolsjewistische partij van Rusland niets heeft nagelaten om de sovjets zo snel mogelijk te ontcrachten en evenmin is het haar bekend, dat de bolsjewiki de sovjet van Kroonstadt in 1921 met bruto geweld hebben vernietigd. Het was de opperste leider van het Rode Leger, Leo Trotzky, die verklaarde de opstandige matrozen en arbeiders van de vestingstad Kroonstadt te zullen laten neerschieten als fazanten. Deze "ongeleterde" matrozen en arbeiders begrepen zeer goed, dat de bolsjewistische partij van Rusland niets anders was dan een nieuw onderdrukingsapparaat. Ze begrepen dat heel wat beter dan de "klassebewuste" mensen van de nieuwe "voorhoede van het proletariaat", de IKS. Natuurlijk wordt er over de geschiedenis van Kroonstadt door de bolsjewiki, maar ook door de diverse afstammelingen daarvan, de IKS inbegrepen, in alle talen gezwezen.

Jawel, de IKS zwijgt er over, zoals ze ook zwijgt over de Oost-Duitse opstand van juni 1953 en de Hongaarse opstand van oktober/november 1956. Ook van de tegenstelling tussen de oude arbeidersbeweging en de zelfstandige strijd der arbeiders heeft de IKS blijkbaar nog nooit gehoord. Daarom kan zij dan ook zonder meer beweren, dat er voor de arbeidersklasse geen "nieuwe bewegingen" bestaan, die in tegenstelling staan tot een "oude beweging". Het is haar, die toch zo klassebewust is, niet opgevallen, dat reeds sedert tientallen jaren de arbeiders in hoofdzaak hun strijd voeren tegen de wil van partij en vakbeweging.

Dat laatste is natuurlijk niet zo verwonderlijk wanneer men bedenkt, dat de IKS zich aandient als "de nieuwe voorhoede van het proletariaat", de nieuwe partij, die op zich genomen heeft de arbeidersklasse bewust te maken en haar naar de overwinning te voeren. En zelfstandig strijdende arbeiders, zonder een "voorhoede" die haar de weg wijst, dat is in de ogen van de IKS vanzelfsprekend iets onnatuurlijks en onmogelijks. Waar de IKS zelf tot de "oude beweging" behoort, moet ze natuurlijk ook wel het bestaan van een "nieuwe beweging" niet zien, of ontkennen.

Bijzonder fraai zijn ook de woorden, die de IKS richt aan het adres van "POUR", blijkbaar een Belgische groep of tijdschrift. Ze zegt daarvan:

"De arbeidersklasse heeft inderdaad niet gewacht op de oprichting van POUR om een sociale praktijk te ontwikkelen en haar theorie te verdiepen. Het is doorheen haar strijd dat de arbeidersklasse haar fundamentele standpunten heeft ontwikkeld: de klassestandpunten die mijlpalen vertegenwoordigen in haar historische strijd.

5) "Internationale Revue", nummer 1, pag. 30.

Deze standpunten zijn klassegrenzen die bepalen of een politieke organisatie al dan niet tot de klasse behoort. Bijgevolg is elke groep die buiten deze klassegrenzen, bepaald door de historische praktijk, staat, uiteraard kontra-revolutionair." 6)

Wat is dat eigenlijk voor een nieuw soort partij-jargon? In wat voor opzicht hebben de arbeiders een standpunt ontwikkeld en hun theorie verdiept? Waarom doet de IKS dat niet uit de doeken? Natuurlijk hebben de arbeiders nieuwe strijdvormen ontwikkeld. Dat die nieuwe strijdvormen echter hun basis vonden in een theorie van de arbeiders is een illusie. Ze zijn ontstaan los van het willen van de arbeiders. Als het ware uit de nood geboren. Waar de oude arbeidersbeweging, de partij en de vakbeweging, niet meer de strijd voor de arbeiders kon voeren, waren zij gedwongen om het zelf te doen. Met fundamentele standpunten en mijlpalen en theorieën heeft het allemaal niets te maken. Van het bovenstaande citaat kan niets anders worden gezegd, dan dat het nergens op slaat. Want wie bepaald dan of een organisatie binnen de "klassegrenzen" valt. De IKS of de arbeiders? Als er al sprake zou kunnen zijn van organisaties, die binnen de klassegrenzen vallen, dan zouden toch alleen maar de arbeiders kunnen bepalen welke organisaties dat zouden zijn. Welnu, we hebben er nog niets van gehoord, dat de arbeidersklasse juichend is opgesprongen en heeft geroepen: Hoera, eindelijk is er dan de IKS, de nieuwe partij, onze "voorhoede", die ons de weg zal wijzen. Feit is, dat de arbeiders gewoon maling hebben aan alle welwillende en goedbedoelde pogingen om de baas over hen te spelen. Ze hebben dan wel geen theorie verdiept, maar ze hebben wel hun ervaringen. En ervaren hebben ze maar al te dikwijls, dat diverse partijen en partijtjes maar al te graag politieke munt willen slaan uit hún strijd.

Wat voor opvattingen de IKS er op nahoudt betreffende de arbeidersstrijd is ons niet geheel duidelijk. Dat het wonderlijke opvattingen zijn is aan geen twijfel onderhevig. Want wat te denken van de volgende uitlating?:

"De arbeiders hebben geen enkele economische macht en kunnen er binnen het kapitalisme ook geen verwerven. Dit maakt van de arbeidersklasse de revolutionaire klasse, dit bepaalt ook voor haar de dwingende noodzaak van zelfstandige organisatie en bewust politieke strijd." 7)

Wanneer de arbeiders geen enkele economische macht hebben op welk terrein moeten ze dan hun strijd organiseren? Niet in de bedrijven natuurlijk want daar hebben ze geen macht. Moeten ze soms met hun voorhamers, zeisen en hooivorken optrekken naar de burchten van het kapitalisme? Maar waar bevinden die burchten zich dan wel, wanneer het niet de bedrijven zijn? Of wil de IKS de arbeiders weer allemaal op "de nieuwe voorhoede van het proletariaat" laten stemmen, opdat die goed vertegenwoordigt is in het parlement? Moet de IKS soms in de regering - door Marx eens een comité ter behartiging van de belangen der bourgeoisie genoemd - de bewuste klassenstrijd voeren? Zo niet, hoe stelt de IKS zich die zelfstandige organisatie

6) "Internationalisme", als voren, pag. 20.

7) Idem, pag. 30.

en "bewust-politieke strijd" dan voor? We tasten daaromtrent in het duister.

Maar nog gekker wordt het wanneer we in dezelfde "Internationale Revue", waaruit we hier al meer hebben geciteerd, op pagina 47 lezen:

"Wanneer links aandringt op de omvorming van de economische strijd, dan is dat in werkelijkheid om de strijd van het proletariaat om te zetten in een strijd ter verdediging van de kapitalistische staat en ter behoud van de burgerlijke orde."

Wanneer de arbeiders binnen het kapitalisme geen enkele economische macht hebben, dan is het natuurlijk ook je reinste onzin om op het economische terrein strijd te voeren. Men weet dan bij voorbaat, dat elke actie zonder een enkel resultaat zal blijven en dat de ondernemers kunnen doen en laten wat ze willen. Dit is dan ook wat de IKS beweert, want niet voor niets zegt zij even vóór het bovenstaande citaat "dat zelfs de meest algemene golven van massale stakingen waarin de arbeiders bedrijven bezetten (Duitsland 1918-19, Italië 1920, Spanje 1936) tot een nederlaag gedoemd zijn als de politisering van de strijd, de aanval op de burgerlijke staat niet gebeurt." Maar vragen wij, rekent de IKS zichzelf niet tot "links"? Is dan niet de konsekwentie van het bovenstaande, dat ook zij "de strijd van het proletariaat wil omzetten in een strijd ter verdediging van de kapitalistische staat"? Ja maar, zal de IKS zeggen, wij zeggen, dat die strijd moet worden "gepolitiseerd". En hoe doe je dat dan, vragen wij. Door de arbeiders op te wekken allemaal achter de vaandels van de IKS te gaan lopen? En wat is dan wel het verschil tussen "links", dat de economische strijd om wil zetten en de IKS, die verklaart, dat de arbeiders geen economische macht hebben en zich daarmee dus ook tegen de economische strijd keert? De IKS mag het ons duidelijk maken.

Ach, wat de IKS doet is niets anders dan oude wijn verkopen in nieuwe zakken. Alles wat zij ons weet te bieden is ons reeds meer dan honderd jaar door de diverse "socialistische" partijen voorgehouden. En eens, het kan niet worden ontkend, hadden deze partijen een taak. Als hulptroepen van het meest vooruitstrevende deel der bourgeoisie was het mede hun taak het kapitalisme voor de arbeiders bewoonbaar te maken. Die taak is echter reeds lang volbracht. Thans is het de taak van die partijen er voor te zorgen, dat het kapitalistisch systeem blijft gehandhaafd. Er voor te zorgen dat dit systeem niet in gevaar wordt gebracht door de zelfstandige arbeidersstrijd.

Van de IKS moet duidelijk worden vastgesteld, dat deze Internationale Kommunistische Strooming een nieuwe loot is aan een zeer oude stam en dat zij daarom voor de zelfstandige strijd van de arbeidersklasse, die zich beweegt op het economisch terrein, van geen enkele betekenis is, ja voor die strijd alleen maar een hindernis kan zijn.

Tot slot van dit schrijven over de IKS willen wij er nog even op wijzen, dat zij nogal lichtvaardig omspringt met gegevens uit de historie. Zo weet zij ons in het eerste nummer van "Internationaal Revue" op pagina 71 te vertellen, dat de IIe Internationale op haar eerste kongres in 1889 het standpunt innam van "afschaffing van de staande legers en bewapening van het volk". We willen nu niet beweren, dat de IKS dit bewust heeft gedaan, maar het is wel een onjuiste weergave van de werkelijkheid. De internationale sociaaldemokratie, vertegenwoordigt op het kongres van 1889 te

Parijs, wilde wel de staande legers afschaffen, echter niet vervangen door "bewapening van het volk". Wat zij wilde was de staande legers vervangen door "volkslegers", met het doel "de nationale veiligheid te verzekeren". Dat is wel heel andere koek dan de IKS ons voorzet, want het is duidelijk dat een "volksleger" (en dan natuurlijk onder leiding van de partij) iets heel anders is dan het "bewapende volk". Het bewapende volk zal ook niet praten over het "verzekeren van de nationale veiligheid". Dat zal alleen willen vechten voor zijn belangen. Tegen "bewapening van het volk" heeft de sociaal-democratie zich altijd fel verzet. Want dan is er sprake van arbeidersmacht en daar heeft zij nooit iets van moeten hebben. Overigens kon de leider van de Nederlandse sociaal democratie, de heer Troelstra, in 1914 zich terecht beroepen op bovenbedoeld kongres, toen hij de houding van de SDAP verdedigde.

We weten, over de geschriften van de IKS zou nog veel meer te zeggen zijn. We menen het hierbij echter te moeten laten. Wie een dergelijke huts-pot van allerlei zich tegensprekende opvattingen naar buiten draagt is eigenlijk niet serieus te nemen. Wat zullen we ons dus verder druk maken. De reeds lang bestaande partijen der sociaal-democratie en der bolsjewiki mogen zich, vanwege de traditie, nog kunnen handhaven, de IKS zal door de strijd der arbeidersklasse vroeg of laat worden weggevaagd. In de strijd van het proletariaat is heden ten dage geen plaats meer voor partijen. Daarom zal ook de IKS, die niet kan teren op een lange traditie, geen lang leven beschoren zijn. Voor de zelfstandige arbeidersstrijd is dat zeker geen verlies, want ook deze stroming kan de arbeiders in hun strijd alleen maar voor de voeten lopen.

=====

C H I N E E S P E R S P E K T I E F

Dezelfde dag dat in de Russische hoofdstad het overlijden van Mao Tse-toeng bekend werd verklaarde een aldaar vertoevend Chinees diplomaat aan de Moskouse korrespondent van het Franse dagblad "Le Monde", dat Mao's dood de politiek van China in geen enkel opzicht zou veranderen, evenmin als de dood van Brezjnev de politiek van de bolsjewistische partij in Rusland zou veranderen. Hoe weinig wij ook met diplomaten op hebben, hoezeer wij er ook van overtuigd zijn, dat de Franse staatsman Talleyrand het bij het rechte eind had toen hij de diplomatie beschreef als "de kunst om met woorden de waarheid te verbergen", de hier weergegeven uitspraak doet naar onze mening de waarheid géén geweld aan. Maar men behoeft slechts om zich heen, dat wil zeggen diverse kranten in te zien, om te beseffen dat Vondel het bij het rechte eind had toen hij verzuchtte, dat "waarheyd nergens heyl nocht heul" vindt. De spekulaties omtrent politieke veranderingen in China tieren welig en waar de mogelijkheden daarop op een rijtje worden gezet wordt de ene keer op een nieuwe koers van het land gedoeld, de andere keer op een wijziging van die der partij.

"Le Monde" zelf drukte - de via Moskou doorgegeven waarschuwing ten spijt - maar al te graag een dergelijke bespiegeling af, nog wel van zijn

korrespondent in Peking. Daarin werd gekonstateerd, dat het politieke leven in China rijk is aan onvoorziene omstandigheden en ook, dat er nu Mao dood is twee factoren (zouden) zijn aan te wijzen die een bedreiging lijken te vormen voor het Chinese bewind.

Wat de onvoorziene omstandigheden betreft, het komt ons voor dat zij bepaald niet alleen een rol spelen in de Chinese politiek. Er zijn altijd en overal omstandigheden die de een en omstandigheden die de ander niet voorzien heeft. Het is echter zeer de vraag of zij zulk een beslissende rol spelen als algemeen schijnt te worden aangenomen. Niet dergelijke "omstandigheden" bepalen de politiek, maar de produktieverhoudingen, die in feite niets anders zijn dan de maatschappelijke betrekkingen tussen de mensen.

De produktieverhoudingen die in China heersen zijn de kapitalistische. Dat wil zeggen dat de maatschappelijke betrekkingen tussen de mensen er worden bepaald door de loonarbeid. De daaruit voortvloeiende tegenstellingen vormen de achtergrond voor het politiek gebeuren, om het even of dat nu wél of niet werd "voorzien". Het is niet moeilijk om dat, juist voor wat China betreft, met een enkel voorbeeld toe te lichten.

Onvoorzien, onverwacht zo men wil, werd in april j.l. Teng Hsiao-ping ontheven van zijn post als vice-voorzitter der Chinese partij, nadat hij nog maar betrekkelijk kort tevoren als zodanig werd benoemd en sinds het moment van die benoeming de aangewezen opvolger van Mao had geschenen. Dat schijnt op het eerste gezicht niet anders dan een plotselinge wending van de politieke koers te zijn, één van die gebeurtenissen, die de uitspraak van de Franse verslaggever schijnen te bevestigen. De zaak komt geheel anders te liggen wanneer men let op de redenen die tot het ontslag van Teng hebben geleid.

Teng Hsiao-ping werd ervan beschuldigd, dat hij een "herstel van het kapitalisme" nastreefde, precies zoals vóór hem wijlen Liu Sjao-chi daarvan beschuldigd werd. Natuurlijk is een dergelijke beschuldiging volkomen onzin. De Chinese maatschappij, we zeiden het al, is op de loonarbeid gebaseerd. Met andere woorden: het kapitalisme behoeft er niet te worden hersteld, het is er. Uit wat er aan die beschuldiging werd toegevoegd echter blijkt duidelijk wat of er aan de hand was. Teng behoorde tot hen, die méér gewicht hechten aan "stabiliteit" en "produktiviteit" dan aan de ideologische beginselen van voorzitter Mao. Dat kan alleen maar betekenen dat Teng Hsiao-ping behoorde tot, respektievelijk de spreekbuis was van: de nieuwe klasse van managers die in China, evenals in Rusland, door de maatschappelijke verhoudingen is voortgebracht, voortdurend aan invloed toeneemt en voortdurend scherper tegenover de partijbureaucratie is komen te staan.

In Rusland is de strijd tussen de nieuwe managersklasse en de oude partijbureaucratie al vele jaren geleden beslist. In China, dat zijn burgerlijke revolutie later voltooide, waar de ontwikkeling naar het staatskapitalisme later inzette, is het gevecht nog in volle gang en nog onbeslist. De in de jaren '60 woedende zogenaamde "Culturele Revolutie" vormt één van de episoden uit deze worsteling. Andere begeleidingsverschijnselen ervan zijn: de campagne tegen Lin Piao, de campagne tegen Confucius, de campagne "Tegen de stroom", de campagne voor het bestuderen van de diktatuur van het proletariaat, de campagne tegen de rechtse pogingen om juiste beslissingen ongedaan te maken en de literaire aanvallen op het een of andere, uit de 14e eeuw stammende klassieke Chinese boek. Al dit soort ver-

schijnselen zijn te herleiden tot, moeten worden begrepen als: heftige conflicten tussen de diverse frakties van de heersende klasse in China.

De maatschappelijke ontwikkeling, zo mag men stellen, werkt in het voordeel van de nieuwe klasse. Maar daaruit mag natuurlijk niet worden afgeleid, dat haar de overwinning automatisch toevalt. Zij moet er om vechten en de partijbureaucratie vecht terug. Evenals destijds in Rusland, behaalt in dit gevecht nu eens de nieuwe klasse, dan weer de partijbureaucratie een zege. Dat het gevecht zich zo lang voortsleept spruit daaruit voort, dat beide groeperingen in sterkte maar weinig voor elkaar onderdoen.

Dat Teng Hsiao-ping allerminst een eenling met afwijkende ideeën is, maar de exponent van een brede stroming, bleek uit het feit, dat in april, toen zijn ontslag bekend werd, een menigte van meer dan honderdduizend personen op het Plein van de Poort van de Hemelse Vrede (Tien An Man-plein) te zijnen gunste demonstreerde. Zó krachtig is de nieuwe klasse, dat zij zich ook telkenmale van iedere nederlaag weet te herstellen. Vandaar ook dat de partijbureaucratie zelfs op de momenten dat zij de managers weet terug te dringen toch rekening met hen moet houden; vandaar dat Teng ondanks alle beschuldigingen die over zijn hoofd zijn uitgestort, toch lid van de partij kon blijven. Het ging met hem zoals het met de aanhangers van Liu Sjao-chi gegaan is die tijdens de "Culturele Revolutie" uit leidende functies werden verdreven maar daarin na korte tijd terugkeerden.

Het gevecht tussen de nieuwe managersklasse en de oude partijbureaucratie heeft maatschappelijke oorzaken. Het zijn de produktieverhoudingen die binnen de heersende klasse tot hun onderlinge tegenstelling voeren, zoals de produktieverhoudingen ook aansprakelijk zijn voor de nog veel diepere tegenstelling tussen heersenden en onderdrukten die zich op de achtergrond van de tot dusver genoemde conflicten en ideologische campagnes hoe langer hoe duidelijker begint af te tekenen.

Mao's dood (geen onvoorziene gebeurtenis overigens, maar een die al, gezien zijn eerbiedwaardige leeftijd, geruime tijd te voorzien was) verandert aan de produktieverhoudingen natuurlijk niets. Niet Mao was in staat het evenwicht tussen de diverse heersende frakties te bewaren, nee: zijn politiek van gematigd centrisme was de officiële politiek doordat de frakties elkaar in evenwicht hielden. Niet - zoals de Pekingse korrespondent van "Le Monde" heeft geschreven - door het verdwijnen van voorzitter Mao staan potentiële tegenstanders oog in oog met elkaar. Ze staan dat al vele jaren. Dat zij, misschien morgen, misschien overmorgen, weer handgemeen met elkaar zullen raken is ontwijfelbaar. De worsteling tussen bureaucratie en managers is nu eenmaal het Chinese perspectief. Het was het Chinese perspectief ook toen Mao nog tot de levenden behoorde en hij zelf heeft de nieuwe botsingen tussen beide groepen onvermijdelijk genoemd. "Demonen en duivels zullen tevoorschijn komen", sprak hij. "Binnen een aantal jaren zal waarschijnlijk een nieuwe culturele revolutie moeten worden doorgevoerd."

Om het met de woorden van wijlen Tsjoë En-lai te zeggen: het einde van de strijd tussen de beide richtingen in de partij is nog niet in zicht. Maar die strijd is niet door de dood van Mao uitgelokt. Welke hoofden - hetzij figuurlijk, hetzij letterlijk - er zullen vallen, dat valt inderdaad niet te voorzien. Maar de inzet van de strijd is duidelijk en ook duidelijk volstrekt onafhankelijk van het persoonlijk lot.

=====

MAATSCHAPPIJKRITIEK IN ROMANVORM

Tussen 1965 en 1975 heeft het Zweedse schrijversechtpaar Maj Sjöwall en Per Wahlöö een serie van tien politieromans gepubliceerd, die op de keper beschouwd geen politieromans zijn. Ze zijn het alleen maar naar de vorm. Waarover het in die boeken wezenlijk gaat is iets héél anders. Dat is zó duidelijk, dat het geen lezer kan ontgaan. Er is dan ook bijna geen bespreking van hun werk, waarin dat punt niet aan de orde is gekomen. Wat zij geleverd hebben is maatschappijkritiek.

Eigenlijk zou men het nog preciezer dienen te omschrijven. De maatschappij die zij bekritisieren is de Zweedse maatschappij en voor zover hun kritiek een algemeene karakter draagt spruit dat daaruit voort, dat de Zweedse maatschappij een kapitalistische maatschappij is en dat de daarin bestaande verhoudingen ook elders worden aangetroffen, zij het niet steeds in dezelfde omvang en niet steeds op dezelfde wijze.

Zweden, we hebben het vaker betoogd, is naar onze mening het méést kapitalistische land ter wereld. Zeker, de Verenigde Staten hebben een groter oppervlakte, een groter inwonertal en een omvangrijker produktieapparaat. Mogelijk worden in de V.S. ook moderner produktietechnieken toegepast. Maar de beheers- en manipulatietechnieken zijn in geen enkele industriestaat zó modern ontwikkeld als in het land waar de zogenaamde misdaadstories van Sjöwall en Wahlöö spelen. Nergens ook is het, de kapitalistische produktiewijze kenmerkende, proces van de verzakelijking zó ver voortgeschreden en nergens treden de gevolgen daarvan zo duidelijk in 't licht. Dáárop leggen de onlangs overleden Per Wahlöö en zijn vrouw de vinger.

De - in diverse besprekingen van hun werk aan de orde gekomen - vraag in hoeverre hun boeken als roman verantwoord zijn, willen wij hier buiten beschouwing laten. Men kan daar - uiteraard - zeer verschillende opvattingen over huldigen en een discussie daarover is niet oninteressant. Maar waarom het ons hier te doen is, dat is juist niet deze vorm, die we voor de bijzaak houden, maar de sociale kritiek. Wat daarover te zeggen valt kan in het kort in twee punten worden samengevat:

1. Het is o.i. de verdienste van Sjöwall en Wahlöö, dat zij een volstrekt duidelijk inzicht hebben in 't karakter van de Zweedse sociaaldemocratie en zich door háár geen kapitalistische knollen voor socialistische citroenen laten verkopen.

2. Het is o.i. het grote gebrek van beide auteurs, dat in hun boeken de arbeidersklasse in het geheel geen rol speelt. Het lijkt wel alsof er in het land dat zij beschrijven nooit grote stakingen zijn geweest, géén weken durende strijd in de ijzermijnen van Kiruna, géén "wilde" akties in de automobielfabrieken of in de havens als Malmö en Götheborg.

Bijgevolg: het zijn de bijverschijnselen der kapitalistische produktiewijze die door Sjöwall en Wahlöö onder schot worden genomen. Zij hebben het over milieubederf, de onleefbaarheid van de steden, over drankzucht en drugmisbruik, over grond- en woningbouwspekulatie, over aktiegroepen e.d. Zij hebben het bovenal over de rol van de politie als de handhaafster der bestaande orde.

Wat onze auteurs over politie en justitie opmerken is uitermate raak en scherp. Dermate raak en scherp dat alleen al dáárom hun boeken een brede lezerskring verdienen. De politie, daarover laten zij geen enkele twijfel bestaan, is een klasse-instrument. Helaas blijft de klasse waartegen dat instrument gehanteerd wordt op de achtergrond en in nevelen gehuld.